Tečaj XVII. **NOVICE** List 32.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 10. avgusta 1859.

Pa smo le spet nekaj prav abotnega zvedili!

Nedavnej se pogovarjava z nekim dobro znanim gospodom iz N— čez to in uno o kmetijskih zadevah, kar me vpraša: ali smo že slišali, kaj pravijo ljudé na kmetih, zakaj je letos toliko červa na polji?

Bo pa že kakošna prav debela — mu odgovorimo — slišali pa je še nismo.

Pogostoma se sliši — nam reče zdaj prijatel — pri nas govoríca, da je letos zato toliko červa po njivah in senožetih, — „ker so mogli lani ljudje kebre naberati in pokončevati. Bog nas je za to štrafal, ker kebri so Božja stvar“.

Ni mogoče, da bi naši ljudje kaj takega neumnega mislili — zavernem gospoda iz N—, in obá se smejava na glas, da so naji memogredejoči ljudje gledali, kaj da imava.

To ni mogoče — še enkrat besedo poprimem — da bi naši ljudje, ki so vendar dosti prebrisane glave, tako neumnost verjeli!

Da! ravno prebrisana glava kakega lenúha, kteremu je lani nadležno bilo po gosposkinem ukazu kebre naberati, si je izmislila to traparijo, in abotnih ljudí se ne manjka, kteri jo berž verjamejo. Eden jo natveze potem druzemu, drugi tretjemu in tako se razširi kmali taka reč, ki je vsem takim voda na njih mlin, kteri raji roke križem deržé in kebre gledajo, kako se pasejo po drevji, kakor da bi nabirali in pokončevali gerde požerúhe.

Res, da so kebri Božja stvar kakor je vsaka druga na svetu, al za tega voljo ima vendar človek pravico, pokončevati take stvarí, ktere so mu škodljive. Zakaj pa streljate volkove? zakaj pokončujete gosence na drevji in na repi, bolhe na zelji, miši v shrambah? Zakaj se ne daste ušim snesti? zakaj lovite šurke po kuhinjah? itd.

Zagovarjanje lenobe in nemarnosti s takimi pretvezami ni piškavega oreha vredno, in verjeti morejo kaj takega le taki, od kterih se pravi „Bog daj norcom pamet!“

Če bi se nam prederzno ne zdelo po izgledu nekterih ljudí Gospoda nebes in zemlje v vsako betvo mešati in voljo Njegovo zdaj tako zdaj drugače obračati po naših mislih, bi raji in veliko bolj po pravici rekli, da ravno zatega voljo vas Bog štrafuje s červi, ker niste dosti ubogali postave, ki vam je lani ukazovala škodljive kebre pokončevati, ki so zaredili na milijone červov, ktere je letošnja mehka zima vse pri življenji ohranila. In te štrafenge še tudi prihodnje leto ne bo konec, ako letošnjo jesen, ko bote ozimini orali, ne bote prav pridno za plugom červov poberali, pa ravno tako delali tudi prihodnjo spomlad, ko bote zemljo obračali za jaro žito; zakaj červ ostane 3 leta v zemlji, preden sleče svojo srajco in se preleví v kebra.

Pa že ga slišimo, da nam ta in uni zabavljivo odgovarja: „Pojte se solit s svojo učenostjo! Kaj pač to pomaga, če naberem tudi 2 ali 3 mernike kebrov, jih ostane še zmiraj več“.

Res je, da vseh kebrov nikoli človeška moč pokončati ne more, al če jih naberaš ti 2 mernika, tvoj sosed tudi 2, tretji spet 2 in tako v tvoji vasi vsak po 2, in dela vsaka vas tako in kmetovavci vseh mest tako, se bo nabralo v vsaki deželi tavžent in tavžent mernikov, in kolikor več se jih nabere, toliko manj bo škode. Če ti toča pobije dve njivi, boš vendar še vesel, da ti ni pobila še ostalih pet, ki jih morebiti še imaš. Ali ne? In taka je tudi s kebri in njih červi. En milijon kebrov več škode storí kakor le pol milijona. Če ti pa za to ni nič mar: ali imaš manj ali več škode — se vé da potem so vsi sveti in vse dobre besede le bob v steno.

Leta 1857 so v Tirolih v eni sami dolini (ciljski dolini) kmetje nabrali 104 stárov kebrov; kebre enega stára so šteli in po številu jim je rajtenga dala, da so z omenjenimi 104 stari pokončali en milijon sto in štirideset tavžent in osem sto kebrov.

Pomislite zdaj, da ena sama babica zleže 40 do 50 jajic, iz kterih se izvali ravno toliko červov — in postavimo, da med pokončanimi kebri je bilo le polmilijona babic, tedaj so pridni Tiroljci pokončali 20 do 25 milijonov červov.

Prijatel! če znaš toliko šteti, da en milijon je tavžentkrat tavžent, boš pač lahko rajtengo naredil, koliko žita, trave in druzih sadežev so si oteli marljivi Tiroljci.

Al vsak mora svoje storiti, potem „zrase iz malega veliko“. Zato je postave potreba, da ukazuje, kaj ima vsak storiti. In postava se mora ojstro spolnovati, lenúhi spodobno pokoriti. Taka je s kebri, taka pa tudi z gosencami. Postava le na papirji je meh brez moke.

Treba bi tedaj bilo, da bi kmetijska družba nasvetovala sl. deželnemu poglavarstvu, da kakor je postava dana za naberanje kebrov, bi se mogla tudi postava dati za naberanje červov med oranjem letošnje jeseni in prihodnje spomladi.

Pridnim gospodarjem ne bo treba dvakrat tega reči; sami bojo storili kar jim njih lastni prid veleva. Otroci njih ali pa najeti ljudje bojo šli z jerbasom za plugom in poberali červe; kdor jih več nabere, naj se mu dá kakošno darilo za to. Nečimerne ljudí je treba siliti v njih lastni prid, in to je toliko več potreba, kar en nemarnež deset pridnim vniči njih trud.

Zadušljivi zrak v štirnah in sèkretih sila nevaren.

„Novičar“ pripoveduje v današnjem listu iz Ljubljane grozno novíco, ki se je pripetila 3. dan t. m., da so 4 možje v globoko sèkretno jamo se podavši zaporedoma naglo smert storili.

Enaka nesreča se je 4 tedne pred primerila v Benesovem na Českem. Neki gospodar je namreč dal štirno čediti, ki že več let ni bila za nobeno rabo in je tedaj zmiraj terdno zadelana stala. Tesarsk mojster spusti lojtro v štirno, ki je bila le 2 sežnja glokoka, in se podá potem po nji doli. Komaj pride doli, pade z lojtre, kar gori

stoječi zidar sliši; ta mu berž hití na pomoč; koračí hitro po lojtri doli, al v tem hipu šterbunkne tudi on v vodo. Tù čuje poleg štirne stoječ hlapec in začne na pomoč vpiti. Primeri se, da v tem neki tesar ravno momo gré; nemudoma se podá nesrečnikom na pomoč, — al komaj naredí nekoliko stopinj po lojtri, pade tudi on doli in po njem je, kakor je po unih dveh bilo.

Dolgo in terdno zadelana štirna je bila polna zadušljivega zraka, ki se nareja v takih zapertih globinah. Al to so še le potem spoznali, ko so šli z lučjo nesrečno luknjo preiskavat, in jim je luč mahoma ugasnila.

Ker je v dolgo zaperto štirno, zlasti če je globoka, vselej nevarno na vrat na nos se podati, in ker ravno taka in še huja nevarnost žuga ljudém tudi v globokih, dolgo zadelanih sèkretnih jamah, naj bi se tedaj nikoli v nemar ne pustilo, najpoprej gorečo svečo spustiti v tako luknjo, in gledati: ali dobro in svitlo gorí. Če svitlo gorí, je to gotovo znamenje, da ni nobene nevarnosti doli, zakaj tam, kjer luč gorí, tudi človek lahko sope.

Kjer pa luč le berlí ali celó ugasne, tje naj si nobena živa duša ne upa, zakaj zadušljivi zrak je notri, in kakor luč ugasne, ugasne tudi človeško življenje.

Naj se tedaj ta skerb nikoli ne zanemari. Ako smo se z lučjo prepričali, da je zadušljivi zrak v kaki luknji, kako ga moramo odpraviti ali pregnati iz nje?

Nekteri mislijo, da je že dosti, ako se taka jama le ene dni odperta derží, da jo sapa prepiše. — Al to celó malo ali nič ne pomaga, ker zadušljivi zrak je težji nemo unanjega zraka ali navadne sape, se tedaj le zmiraj bolj na dnu derží.

Tudi v luknjo streljati ali nad luknjo ogenj napraviti ne prežene zadušljivega zraka iz jame.

Najbolje je in po mnogih skušnjah poterjeno, ako se na dosti dolgem kolu spustí razpet dežnik (razpeta marela) doli nad vodo v štirno ali nad gnojnico v sekrètno jamo, in se potem hitro gori potegne; tako gori in doli naj se večkrat potegne, in pregnal se bo zadušljivi zrak. Doli spušena luč bo potem svetlo gorela, in to je znamenje, da ni nobene nevarnosti več.

Grahov mol.

(Konec.)

Da bi bolj natanko zvedili: od kod da zahaja mol, ki tako pogostoma grah napada, smo bili dobili grahovega semena od nekega kraja, kjer se ni še nikdar slišalo, da bi se bil mol graha lotil; pregledali smo zerno za zernom in nikjer nismo mola zapazili. Omenjeno seme smo vsejali; na drugo njivo pa, ki je bila kakih 15 minut od te oddaljena, smo pa navadno domače seme pometali, od kterega je bil četerti del od mola razjeden. Ravno ta čas smo vsejali tudi v neko gredo na vertu nekoliko tacega graha, ki je bil poln molov.

Kako se je ta ali uni grah o žetvi obnesel, bo marsikdo radoveden zvediti. — Od unega, ki je bil na prosto polje posejan, je bil četerti del od mola napaden; unega pa, ki ni bilo nobenega mola v njem, se je bil ta merčes najhuje poprijel; v unem nasproti, ki je bil na vertu vsejan, čigar seme je bilo od mola najbolj razjedeno, ni bilo kar nobenega mola.

Da bomo ta čudni prikazek bolje razumeli, se moramo na molovo naturo ozreti, od ktere smo že koj v začetku nekoliko omenili. Grahov keberček ljubi namreč sonce in gorkoto; gotovo bo raji na njivo na prostem polji letal, kakor na uno, ki je al v senci ali blizo kakega gojzdiča; ravno tako dela tudi dvojka (Kohlkäfer), tako imenovana zeljska bolha, in se ne loti zelja, ki v senci ali pa v bolj hladnem kraji raste. — Grah, v kterem ni bilo mola zapaziti, je bil na prosto polje, toraj na sončnato njivo posejan; tisti, kterega četerti del je bil molov, je bil na njivo blizo gojzdiča posejan; uni pa, ki je bil od molov najbolj razdjan, je bil na vertu posejan; zato ga pa niso moli napadli, kakor una dva na prostem polji. Iz tega je očitno, da kdor grah na prosto polje in sončno njivo seje, mu ga bo mol bolj zdeloval, kakor unega, ki je bil v bolj hladan in senčnat kraj sejan.

Po vsem tem rečemo, da od semena, naj se seje kakoršno koli, ne bo nihče in nikoli terditi mogel: al ga bo mol napadel ali ne; mol le takrat škodo dela, ko se je že pred setvijo iz graha spravil. Tega pa nikakor ne moremo verjeti, kar gospod Kollar terdi, da ima kmetovavec mola popolnoma v svoji oblasti tako hitro, ko je grah z njive v skedenj ali pa na kašto spravil; tù ga more tudi lahko pokončati, in bo drugo leto svoj grah mola obvaroval. Kako se mol pokončá, ko se grah domú pripelje, nam pa gosp. Kollar ni razodel, in dokler tega ne zvemo, tudi verjeti nemoremo, da bi se lahko pokončati dal. Preden kmetovavec grah domú spravi, se mu že nekoliko zernja na njivi izpreza, in kdo bi mogel keberčkom braniti, da bi iz zernja ne izlezli in se na vse kraje ne razleteli. Ravno tako se razleze ta živalica med mlačbo, posebno ob gorkih in sončnatih dneh, tudi v kašti leze ta merčes več ali menj iz graha, če se kako drugače ne pokončá. Tega pokončevanja bi se pa mogel vsak lotiti, zakaj če bi naš sosed mola v svojem sočivji ne zaterl, bi od njega nepokončani merčesi na naše pridelke ferčali in jih po svoji navadi zdelovali. Posamno pokončevanje omenjenih keberčkov bi pri neizrečenem plodenji malo ali pa celo nič ne zidalo.

Če tedaj na semenu ni nič ležeče in je vse eno: al je zdravo ali molovo, mora vsa naša skerb na polje obernjena biti. Morebiti bi se dal s kakim razjedljivim ali smerdljivim prahom pregnati in pokončati, če bi se ž njim grah, preden v cvetje gré, poštupal. In akoravno imamo malo upanja, ga na to vižo zatreti, moramo vendar skušati to in uno, da pridemo škodljivemu merčesu v okom.

Po „Tyed. česk. gosp. dr.“

Gospodarske skušnje.

(Srebernica — die Ringelraupe, phataena bombyx Neustria). Srebernice jablanam, hruškam in češpljem neizrečeno škodljive gosence se prikažejo po navadi proti koncu malega travna in v začetku majnika in živé do poslednjega levenja v družtvu skupaj najraje čez dan v drevesnih rogovilah proti soncu obernjenih, kjer se jih po cele gruče skupej derží; prepreženе so z lahko in tanko pajčevino; s pokonci deržanimi glavami migajo urno in veselo sèm ter tjè; ravno tako delajo in z glavami migajo tudi takrat, kadar jim kaka nevarnost žuga, naj izhaja od človeka ali kake druge živali. Ta neizrečeno požrešna in škodljiva gosenca bi se dala najložej takole saj nekoliko zatreti in pokončati, in sicer: 1) Da se v jeseni in pozimi tiste vejice in manjše mladike, na kterih se kakor perstan ali zapestnica okrog njih nanizane sive jajčica zapazijo, z vertnimi škarjami ostrižejo, v šope povežejo in v ogenj pomečejo. 2) Da spomladi se debelejše veje in mladike, posebno na sončni strani, kjer se omenjenih gosenc čez dan cele gruče skupaj najde, skerbno pregledajo in s kakim drogom, kteri je na zgornjem koncu z volnato cunjo ali slamo ovit, razmečkajo in pomoré. Če so se pa že po drevesu, kakor, postavimo, gosence belega metulja, razlezle, naj se pa z oljem in žajfnico pokončajo. 3) Da se po vertnem zidovji in po drevesnih votlinah, v rumeno-bele mešičke zapredene pomoré; čez dan pa se drevje večkrat potrese, da metulji, ki sèm ter tjè po drevji sedé, na tla pocepajo in se pohodijo.

„Frauend. Bl.“

(Moč ogeljnega prahú). Če se seme korenstva, kakor na pr. korenje, repa, čebula itd. s frišnem ogeljnim prahom pomeša in poseje (prahú se vzame desetkrat več

kakor semena). Skušeni kmetovavci pravijo, da se po ogeljnem prahu vse korenstvo prav dobro ponaša in bogato obrodí. — Kdor na ogeljni prah kumare sadí, bo ravno tako tudi dovelj in posebno lepih kumar pridelal. Oglje, kakor je znano, vleče dovelj gazov na-se, in skoraj bi rekel, da ravno to korenstvo najbolj kviško in na debelo žene. Boljši od lésnega ali drevnega oglja je pa košeno oglje, kar je posebno za tiste rastline koristno, ki se v kahlah in drugih posodah redé. — Kdor ima priložnost, naj poskusi, korenstvu in drugim rastlinam z ogeljnim prahom gnojiti, in naj nam svoje skušnje ob svojem času po „Novicah“ naznani.

(Kako se dajo verbe najbolje zasaditi). Po naznanilu višjega gojzdnega svetovavca barona Berg-a se je pri predoru Obre pri Grünberg-u v Šlezíi zasadba verb takole najbolje obnesla. Skopali so namreč po velikosti okolice en ali dva 10 čevljev široka velika grabna, v ktera so po 12 čevljev narazen 6 čevljev široke stranske grabne napeljali. Ti stranski grabni so se vštric eden druzega naravnost v veliki graben razlivali. Tako so ostale med grabni precej visoke grede, po kterih so poprek in po 2 čevlja saksebi potegnili po 3 pavce globoke grabničke in v te grabničke so po 3 do 4 bekovih mladik, eno zraven druge, položili, da so tako rekoč majhine, pa vendar ne zvezane fašine napravili. Čez to se je toliko peska nasulo, da so bile vse bekove šibine ž njim zasute. Pesek je za to potreben; če ga ni na mestu, se mora pa od drugod pripeljati. Skušnje s posipanjem rodovitne in ilovnate zemlje, namesto peska se niso poterdile. „Prakt. Wochenbl.“

(Kmetovavci posipajte hlevni gnoj z gipsom). „Novice“ so hlevni gnoj z gipsom posipati že večkrat priporočevale. Pa že spet ga morejo priporočati po skušnjah, ki so se v poslednjih časih tako koristno obnesle. Tukaj omenimo med drugimi skušnjami le nekoliko tistih, ki jih je eden najpervih kmetovavcov, namreč svetovavec deželskega gospodarstva, gosp. Christiani v Oderbrach-u napravil. Pognojil je namreč en oral polja s $4^1/_3$ vozmi z gipsom poštupanega gnoja in pridelal je 15 vaganov krompirja več, kakor se ga je sicer na ravno tem polji pridelalo, ki je bilo z navadnim gnojem pognojeno. Felenberg-Ziegler pri Bernu je dal pozimi kravji in konjski gnoj prec, ko je bil izkidan, nekoliko na kupu potlačiti in tako z gipsom potresti, da je za vsako odrašeno govedo blizo dveh funtov gipsa po gnoji potresel. Tako poštupan od šestero krav in ravno toliko kónj napravljeni gnojni kup je bil zadnjo spomlad ravno tak, kakor da bi bil ravno zdaj iz hleva izkidan; ni bil ne splesnjen ne sparjen. Mesca vélikega travna so ta kup 4 pavce na debelo s perstjo zasuli, in ga do mesca kimovca ležati pustili. Le za poltretji čevelj se je posedel, njegov obsežek pa le za 256 kubičnih čevljev zmanjšal. Če bi ne bil omenjeni gnojni kup z gipsom potresen, bi se bil v ravno tem času gotovo za 945 kubičnih čevljev zmanjšal. Ko se je tedaj gnoj z gipsom posipal ali gipsal, se ni le prihranilo 689 čevljev gnoja, temuč ostal je v njem tudi vès gnjilec. Če postavimo, da se od odrašenega goveda na leto le 220 centov gnoja dobí, bi se v njem, če bi bil gipsan, 173 funtov gnjilca ohranilo, med tem ko ga negipsan gnoj nima več v sebi kakor 110 funtov. 5 centov in pol gipsa veljá (če je cent po 2 dvajsetici) 11 dvajsetic, dobička je pa zato najmanj 11 gold., ki se očitno pokaže v obilniših pridelkih tacih njiv, ktere so bile z gipsanim gnojem pognojene. Gnoj je kakor vsa dišeča reč; če ga ne zapreš, se ti izdiší; zapreš mu pa duh in dušo njegovo, če ga dobro potlačiš, — še bolj pa če ga z gipsom posiplješ; gips oklene dišečo gnojno moč, ktera nam polje rodovitno dela.

Oglas začetka višje c. k. kmetijske šole v ogerskem Altenburgu.

Vodstvo c. k. višje šole za kmetijstvo v ogerskem Altenburgu daje na znanje, da se bo ta šola, ktera 2 letí terpí, začela 1. dan mesca oktobra.

Učé se v ti šoli vsi poglavitni nauki kmetijstva, pa tudi tisti, ki so umnemu kmetovanju v podlago.

Kdor hoče v to šolo, v kteri se vse v nemškem jeziku učí, vzet biti, mora skazati, da se je izučil v kteri višji gimnazii ali pa višji realki, — da se je saj eno leto s kmetijstvom djansko pečal, — da je najmanj 17 let star in pa lepe obnaše.

Učníne se plača za vsako polovico pervega leta po 40 gold., druzega leta pa le po 20 gold. star. dnarja. — Živež in stanovanje si oskerbi vsak učenec sam.

Zgodovinske rečí.

O starih Karnih.

Spisal D. Terstenjak.

§. 1.

O starih Karnih govorijo Strabo, Liví, Ptolomaj in Plini. Strabo (Geog. IV. 27) piše: „da okoli Akvileje prebivajo nektere betve Norikov in pa Karni“.

Plini (III, 18) in Ptolomaj (III, 1) pišeta, „da Akvileja je stala v okrožji Karnov“. Livi (XLIII 5) Karne poleg Gallov postavlja, in o njihovi narodnosti nič ne reče. Ti Galli so, kakor Livi pravi (XXXIX, 23) še le leta 566 urbis conditae, ali 186 pred Krist. okoli Akvileje se naselili, zato je tudi Livi pisati mogel: da Akvileja stoji „in agro Gallorum“ (Livi XL, 34). Iz gerških in rimskih pisateljev toraj nič gotovega ne zvemo o narodnosti Karnov.

§. 2.

Med novejše izpraševavce zgodovine starih Karnov more se imenovati Diefenbach. Al tudi on si ne upa določiti narodnosti Karnov. V svojem delu „Celtica“ (II, 130) piše o Karnih sledeče: „Das Schwanken zwischen illirischer und keltischer Abstammung, oder die Annahme einer Mischung aus beiden, tritt bei folgenden Völkern ein, und zwar erstens bei den Carni“ itd. Diefenbach toraj dvomi: ali bi Karne prišteval Ilirom ali Keltom, ali pa jih imel za zmes iz obojih. Z galskimi „Karnuti“ Diefenbach Karnov že za tega voljo noče ednačiti, ker oni spadajo v Belovesov vlak*) Drugi brez vseh dokazov terdijo, da Karni so bili Kelti, ker karn pomenja v keltiščini: pečino. Al ta dokaz nima nikakoršne važnosti, ker karn**) tudi v slovenščini pomenja pečino.

§. 3.

Poslušati še imamo rajnega prof. Zeusa. On v svojih bukvah „Die Deutschen und die Nachbarstämme“ str. 249 tako umuje: „Po Pliniu in Ptolomaji je Akvileja stala v okrožji Karnov, Livi pa okrožje tega mesta imenuje „ager Gallorum“, — toraj so Karni bili Galli“.

Al to umovanje stoji na slabih nogah. Ti Galli so se, kakor Plini sam terdi, še le leta 186 pred Krist. v tem okrožji naselili. Akoravno so se ti naseljenci mogli na povelje Rimljanov nazaj podati v svoje pervotne sedeže, vendar ni verjetno, da bi se vsi nazaj podali bili.

Rimljani so le z onim poveljem hotli nove naselbine prečiti (primeri: Mommsen „Röm. Gesch.“ I, 486,

---

*) Tudi Valvazor je prav ostroumno dokazal, da si Karni sosedje Norencov in Karnuti niso v nikakoršni zavezi bili. Pis.

**) Zato imena: Kranj, die am Felsgestein gebaute Stadt, Kernuz, na Koroškem, — Karn, Kern, karnski, kernski grad, „Ruine der Karnburg“ nekdanje stanovališče koroško-slovenskih vojvodov.

*

II, 166); že naseljene Vlahe so pustili v svojih sedežih, in tako se je akvilejski kraj še lahko imenoval: „ager Gallorum“. Saj si tudi Gorico svojijo Slovenci, Nemci in Lahi, ravno tako Terst. Ker laški živelj v Gorici nadvladuje, jo tedaj še mi dalešnji imenujemo: „laško Gorico“, akoravno je slovenskega početka. Kakor sadaj v onem okrožji trojni rod prebiva: nemški, slovenski in laški, tako ob času Rimljanov: norensko-slovenski, karnsko-slovenski in galski; zato nahajamo v Akvileji spomenike norenskemu Belinu, in pa galskemu Belenu posvečene. To pa ste dve različni božanstvi. Norensko se v napisih zmiraj glasi: BELINO. AVG. SAC.; galsko pa: BELENO. AVG. SAC. *)

(Dalje sledi.)

Ljudevit vojvoda horvatski.

Zlomek večje historične povesti.

(Konec.)

III.

1. „So že sopet Horvati pri nas, kakošni bes jih nosi takošno daljno pot?“ tako turnski stražar achenski govori k svoji babki, ktera, ko od Horvatov čuje, vsa strepeče, ker njeni mož ji je bil čudne stvari pripovedal od Horvatov, ktere je spoznal na bojnem polji.

„Starka! mora nekaj važnega biti, da v taki hudi zimi prijašejo ti junaci k nam“, tako reče stražar, in ter pihne trikrat v sreberni rog v znamenje, da slavni gosti pridejo.

Jahači na pol zmerznjeni sedijo na svojih kljusetih, in sam vojvoda Porina se komaj derži na konji. Jašejo pred cesarsko palačo, in ko cesar dobi glas, da je vojvoda Porina — njegov zvest zaveznik — tako dalječ v hudi zimi prijahal, mu sam naproti gré, in prav prijazno roko strese.

Gerdega častilakomneža Porina pelje čez visoke stopalnice v svojo sobano, in ko se je Porina ogrel in žarečim Rajnčanom okreval, začne cesarju govoriti:

„Prevzetni vojvoda Ljudevit neče spoznati Vašega gospodarstva svetli in mogočni cesar! On hoče vse Vaše zaveznike prevladati, in mogočno deržavo utemeljiti. Prišel sem zato jaz Vaš zvest zaveznik, da Vam oznanim Ljudevitovo verolomnost, in da Vam svetujem mogočno vojsko vrediti, ktera bi v kratkem času pokorila nezvesteža“.

Na ta prigovor sklene nemški cesar s tremi vojskami nad Ljudevita iti, in hitro ko se je mladoletje začelo, in po planinah sneg zginil, se je ena vojska iz Italije skoz norenske planine, druga iz Saskega skoz Bavarsko in Korotansko, in tretja skoz iztočno krajino in gornjo Panonijo proti Ljudevitu gibala.

Ljudevit je skoro zezvedel, kakošna mu se grozi, in proti italijanski vojski pošlje hrabrega kneza Jaropluka, kteri jo je v savinski dolini potolkel in nazaj v Italijo spodil. Zvesto so mu pomagali pri tej britki korotanski Slovenci, kterim je tudi tuji jarm kervave žule delal.

Tretja nemška vojska je prišla prepozno zavoljo dalnjega pota, in ni mogla čez Dravo, le srednja iz Sasov in iztočnih Frankov obstoječa je o pravi dobi se Ljudevitu nasproti postavila, in po treh srečnih bitkah čez Dravo stopila. Ljudevit je jo mogel nazaj v svojo močno terdnjavo potegniti.

Nemške čete so plenile horvatsko zemljo, in vse pokončale z mečem in ognjem, potem pa se v svojo domovino podale. Velika množica nemške vojske je poginila pomorom.

Ko so združene frankovske čete nazaj šle, so se Karnijoljci, kteri so kraj gornje Soče in virov Save stanovali, frijuljskemu markgrofu Balderichu podvergli, tudi ena stran Korotancov, kteri so pervlje z Ljudevitom deržali.

Akoravno boj nemške vojske, ni bil brez vsega uspeha, tako vendar ni še bil mir sklenjen.

V mescu svečanu leta 821 je nemški cesar spet poklical v Achen deržavni zbor, in mesca majnika so že sopet tri armade pod različnimi poveljniki marširale proti Panonii.

Med tem umerje častilakomni vojvoda Porina, njegov naslednik je postal na prošnjo naroda in s privoljenjem nemškega cesarja njegov unuk Ladislav.

Mesca oktobra ravno tistega leta je bil deržavni zbor v Diedenhofen-u, kamor so poveljniki nemških vojsk poslali glase o vojskinih uspehih. Niso se ravno mogli dičiti z velikimi bitkami — plenjenje horvatske zemlje, to je bila vsa njihova slava.

Leta 822 je nemški cesar poslal novo vojsko iz Italije proti Ljudevitu — al slavni vojvoda je bil že skoz pervešnje boje tako oslabljen, da ni mogel vojske vkup spraviti, ktera bi obstala pred silno vojsko Nemcov.

Zapustil je svojo poglavitno mesto Sisek in se je podal na Serbsko. Prizadeval si je Serbe pridobiti za boj proti Nemcom — ali niso ga hotli razumeti.

Edini patrijarh mesta Grado je znal uvažavati veliko osnovo vitežkega vojvoda, in je celi čas vojske podpiral Ljudevita pri zadnji terdnjavi z umetnimi tesarji in zidarji.

IV.

1. „Kaj le sadaj že tri dni vsako noč toliko lučic gori v gradu kneza Ljudemisla, more prav imenitne goste imeti, ali saj mimo mojega hrama morajo vsi jahači, ali ne spomnim se, da bi kdo bil proti gradu potuval. Samo edino človeče je pred nekimi dnevi vprašalo, jeli da je knez Ljudomisel doma“ — tako govori kmet Herkalovič, kteri je ravno pod gradom stanoval, svoji ženki, ko na enkrat nekdo na vrata poterka in kriči, naj se mu odpre.

„Kdo nima mira v tako globoki noči?“ se obregne Herkalovič pogledavši skoz okno.

„„Jaz sem, jaz — Marko, inoš knezov, svetli knez še tebe nicoj hoče v gradu imeti““.

„Mene? ha, ha, ha“, se Herkalovič debelo zasmeje, „gotovo je sopet vlovil kakošno golobico v kletko, še stari meršavec nima mira?“

„„Kolikor je meni znano““, odgovori inoš, „„ima knez plemenito zver v jami, in ti moj dragi Herkalovič si povabljen na koline““.

„Kaj je vlovil — jelena? ali divjega meresca?“ vpraša prav radovedno Herkalovič.

„„Vse plemenitejšo zver — junaškega leva, kteri je proti zviti kači branil svoje mlade — smelnega orla, kteri je učil visoko letati svoje mlade““.

„No — govori naravnost Marko! Reci, koga“.

„„Znaj mi brate Herkalovič! — Prišel je včeraj kot ubog begún k Ljudemislu preganjan vojvoda Ljudevit. Pri Serbih ni našel pomoči, tudi ni bil tam varen, iskočil je toraj, in ko ubog berač je potoval skoz Horvatsko, kteri je toliko dobrega storil. Pred tremi dnevi pride k knezu Ljudemislu, kteri ga hitro spozná. Prosi ga, naj ga nekoliko dni hrani, ker je jako bolestan, ko se okreva, hoče k gradskemu patrijarhu, naj ga priporoči abašu montekasinskemu, ker slednje dni svojega življenja hoče v samoti preživeti“.

„„Moj gospodar ga prijazno prime, ali znaj Herkalovič, njegova prijaznost je mačkinja, kolikorkrat sem ga slišal govoriti: taj kukavni Ljudevit je kriv, da jaz nisem po smerti mojega brata postal vojvoda; da bi ga vlovil, bi mu že pokazal kremplje nemškega orla“.

„„Dal mu je knez za prebivališče lepo sobo, pa tudi stražare, da ne more nikamor, pa da bi ravno ne bilo stražarjev, oslabljene noge ga ne morejo nikamor nesti. — Pa pojdiva, pojdiva dragi Herkalovič, vem, da knez že nemirno čaka“.

2. Bila je jasna jesenska noč. Zvezde so se pogosto uternjale, in daleko po širokem nočnem svetu spelavale. Mirna je bila vsa priroda, in vse se je zibalo v globokem

*) O različnosti Belina in Belena bodem drugikrat v posebnem članku govoril.

spanji. Samo knez Ljudemisel ni mogel spati, zmiraj je čakal na svojega inoša in kmeta Herkaloviča.

„Nu — sadaj sta tukaj, že nji čujem po stopnicah iti — dober večer sosed! dal si me dolgo čakati“.

„„Oprostite svetli knez““, odgovori Herkalovič, „„nisem mogel berzo, Vi znate svetli gospodine, da imam bolestno babko, težko sem zapustil dom, vendar — s čem Vam zamorem poslužiti?““

„Herkalovič poslušaj me, znam, da ti si zvest zaveznik naše rodbine. Glej včeraj se je pritepel v moj grad pregnani vojvoda Ljudevit. Ti znaš, da ga naš gospodar, mogočni nemški cesar čerti, ti tudi znaš, da pride pri cesarji ta v veliko milost, kteri mu verolomneža Ljudevita — razumiš me Herkalovič, kaj hočem reči.

„Glej Ljudevit je bolestan, ti dragi moj Herkalovič sluješ daleko po domovini za najučenejšega vračnika — daj Ljudevitu leka, da mu po malem življenje izteka, ter pa napiši s svojo roko, da je umerl na — pa kaj te učim, saj ti si modra glavica, in me dobro razumiš“.

„„Manite se! sjajni knez““, prav resno Herkalovič odgovori, „„junaka, kterega se neti, je upal lotiti sovražni meč na bojnem polji, tudi jaz se ne lotim — z Bogom!““

To s krepkim glasom izgovorivši, naglo odide Herkalovič nazaj v svoje stanovališče.

3. Solnčno kolo se ravno valja v neskončnem zračji in pervi njegovi žari uderejo ostro, kakor blisk, skoz visoke gradske okna.

Po dolgem raztegnjen, in še ves oblečen je ležal knez Ljudemisel na dolgi klopi, in ko solnčni žarovi padejo na njegovo lice, se zdrami, in zakriči „ogenj, ogenj!“

Vendar se kmali zazve in pomiri.

Pokliče svojega inoša, in mu veli ogenj na kamenu zakuriti.

„Hočem danas za sebe in svojega bolnega gosta močnega vračtva skuhati, Herkalovič mi je dal prav ozdravivnega leka“ tako govori inoš, med tem, ko je ta na kamenu kuril.

Knez pristavi lonček, in čez kratek čas pokliče sluga velivši mu čašico čaja nesti svojemu gostu.

Ljudevit ničesar zlobnega neslutè izpije čašico, in za dve uri izdihne dušico.

Gerdi knez Ljudemisel ga je sam ostrupel.

Slugi so mogli za gradom truplo pokopati. — Ljudemisel pa je sam nemškemu cesarju na konec jesenske dobe leta 823 oznanil, da Ljudevita ni več med živimi.

Horvatski narod pripoveda, da njegov meč je skrit globoko pod zemljo. Našel ga bode enkrat junak horvatski, in ž njim slavne dela doprinašal.

Šolski novičar.

Došel je šolskim učencom preljubi mesec véliki serpan (mensis augustus), ki je zaperl šolske vrata, in nastopil je za dva mesca delapust po desetmesečnem trudu. Kar je mladina sejala od vseh Svetih, to žanje sedaj, in šolski letopisi razglašajo žetev z nastopom vélikega serpana. Veselega ali pobitega serca zapustijo, učenci šolske postopja, kakor jim je bila šolska letina, in se razkropijo po deželi na svoj dom, oddahnit se dolgega truda, ki so marljivo spolnili svoj klic. Naj bi pridniši izmed njih se ob času počitka razveselovali z nabiranjem domačih svetinj, ki v kaki narodni pesmi, povesti ali kaki drugi stvari dozdaj še skrite ležé v kakem samotnem kotu naše domovine, in neutrudljivim bčelicam podobni stikovali po cvetlicah domačega blaga in ga rešili pozabe!

Naj po tem kratkem predgovoru, ki bi ga radi zapisali na čèlo vsakega šolskega „programa“ naše slovenske domovine, pogledamo v letopise, kakor smo jih ravno prejeli.

Letopis ljubljanske višje gimnazije se pričenja s popisom zgodovine te gimnazije. Kakor je iz mesečnih shodov ljublj. zgodovinskega družtva znano, gimnazijalni vodja gosp. Jan. Nečásek nabira zgodovinske drobtinice te gimnazije in v letošnjem šolskem letopisu je začel to zberko razglašati. Zgodovino ljublj. gimnazije razdeluje v 3 dôbe in za podlago te zverstbe je vzel jezuite; pervo dôbo imenuje dôbo predjezuitarsko — od leta 1418 do 1595, — drugo ali srednjo dôbo jezuitarsko od leta 1596 do 1773, — tretjo pa pojezuitarsko. Letošnji letopis popisuje samo pervo dôbo; iz tega popisa se kaže, da ni natanko znano, kdaj ravno so se v Ljubljani pričele gimnazijalne ali latinske šole, kakor se po stari navadi imenuje osmero šol, v kterih je nekdaj latinski jezik zvonec nosil. Za ustanovno leto ljubljanske gimnazije se čisla leto 1418; — leta 1596 so jezuiti pod škofom Tavčarjem sprejeli gimnazijalske šole. Popisu začetka ljublj. gimnaz. šol so upletene zgodovinske drobtinice pervotnega ljubljanskega mesta — Emone — kterega ostanjke (zidovje nekdanjega obmestja) pričuje še dan današnji s travo zarašeno Mirje. Leta 456 — piše letopis — je v današnjem Gradišu začelo novo mesto na noge lezti; Justinianov vojskovodja Narses ga je povekšal in utaboril leta 455. Že nekoliko let popred — leta 548 — se imenuje tukaj bivajoč slovensk narod. Krog leta 790 — pravijo nekteri — so Franki okoli današnjega gradú zidali novo mesto, ktero so po reki imenovali Laibach. (Po tem takem bo vendar enkrat imelo pravde konec biti: ali je bila Ljubljana pred ali Laibach; ali je morebiti tudi Gradiše iz frankovskega stroja? morebiti tudi Poljane, Reber? itd.) — Število učencov letošnjega leta je h koncu bilo v vsem skupaj 617 (tedaj memo lani 82 več), med kterimi 489 Slovencov, Nemcov 125, Lahov 2 in 1 Arabec (zamurec); po veri so vsi bili katoličani. Alojzijancov je letos bilo 56, ki so obiskali tudi to gimnazijo. Slovenski jezik je učilo letos celó 8 učnikov, kteri vsi so imeli še z drugimi nauki opraviti.

Druge gimnazijalske šole na Krajnskem so, kakor je našim bravcom znano, v Novem mestu, ktere pod vodstvom gosp. P. Bernarda Vovka tudi v versti višjih gimnazij stojijo. Letopisi te gimnazije so poslednje leta zlo zanimive in lepo spričujejo marljivost tukajšnih učnikov, gosp. patrov frančiškanov. Učnik zemljopisja in zgodovine, gospod P. Rafael Klemenčič, se je podal letos v preiskavo avstrijanske zgodovine in v letopisu spisal sostavek: „War Oesterreich nach dem Tode des letzten Rabenbergers ein Erbgut seiner Verwandten oder ein erledigtes Reichslehen? kteri očitno kaže, da je gospod pisatelj mož, kteri sledí zgodovino po temeljitih virih, in da kar piše, ima jedro v sebi. — Iz letopisa dalje pozvedamo, da 12 učnikov je učilo predpisane nauke v tej gimnazii, ktero je h koncu leta obiskalo 193 učencov, tedaj spet 42 več kakor lani; med temi je bilo 180 Slovencov, 7 Horvatov, 5 Nemcov, eden pa Furlan; katoličani so bili vsi. Slovenski jezik so učili 4. Šolski pripomočki z novimi bukvami, fizikalnimi pripravami in naturoslovnimi stvarmi so se spet dobro pomnožili. —

Letopis mariburške gimnazije se pričenja tudi z zgodovinskim spisom pod naslovom „Geburts-, Trauungs- und Sterbeorte landesfürstlicher Familienglieder in Steiermark“, ki ga je spisal v domačem zgodovinstvu pridni gosp. dr. Rudolf Puff. — Iz sledečih šolskih vesti zvemo, da število učencov v preteklem letu je zneslo v vsem skupaj 321, tedaj spet 39 več kakor lani; med njimi je bilo 186 Slovencov, 3 Čehi, 130 Nemcov. Večina slovenskega nauka je bila izročena gosp. prof. Božidaru Rajč-u, poleg njega pa tudi nekoliko gospod prof. Viktor Lipežu. Gospoda profesorja J. Matijašić in Dav. Terstenjak sta razlagala nauk verozakona. Razni šolski pripomočki se lepo množé od leta od leta.

Hajduška.

Poleg M. Bana.

Oj lepo hajduško je življenje!
Verh planín visoko gor živeti
Blizo neba in žarkega solnca,
Kjer na zlatih oblacih sedeče
Zrak plavijo oblakinje Vile,
Posipaje na junake srečo.
Tukaj človek nima gospodarja,
On bojí se samega le Boga;
Svoboden je, ponosit in srečen.

Oj lepo hajduško je življenje!
Kadar nebo vse černo postane,
Gleda on ko njega gor nad glavo
Igrajo se ognjevite strele;
Sliši, ko povsod okoli njega
Divji gromovi grozno bučijo,
Čuti goro sebi pod nogami,
Ko se kakor iz temelja trese; —
Pa ti v sredi vseh teh strašil hajduk
Péva pesem junaško na gosli. —

Oj lepo hajduško je življenje!
Z verh planíne kakor burja pasti
Na dvorove turških gospodarjev,
Pasti in jim odsekavat glave,
Pa pobrati vse njihovo blago,
In pa z blagom mlade gospodinje,
In jim dvore z ognjem vse požgati,
Da odurnega sledu ne ostane,
In vernit' se prepevaje v goro —
Oj lepo hajduško je življenje!

Dopisi.

Iz Benetk 2. avg. K-k. Povernil se nam je mir, hvala Bogu in očetovski skerbi našega cesarja. Al marsikaj mora človek premišljevati o tem, kar se je v tako kratkem času zgodilo in v kterem so naši hrabri vojaki pokazali, da so vselej voljni življenje svoje žertovati imenitnemu svojemu poklicu. Kipelo je serce veselja viditi in slišati, kako so se zbirali o začetku vojske verni deželjani okoli prestola našega cesarstva; prostovoljno so ti šli v bran pravice in domovine, drugi so pokladali darove na altar napadene deržave. V mali spominek hvaležnosti takega milega djanja so razni časopisi te daritelje očitno na znanje dajali; naj je tedaj tudi meni dopušeno, enega takih dariteljev oznaniti; saj mi morebiti ne bo zameril, da ga imenujem v domačem listu, kteri pride gotovo v roke mnogim, ki poznajo verlega gosp. Janeza Permeta, kaplana pri cesarskem vojskinem brodovstvu. Komaj je zvedil, da se je vojska unela, je že hitel tudi kaj pripomoči za potrebe prihodnje sile. Pisal je berž poveljstvu mornarstva, da on, ker mu svoj stan meča sukati ne pripusti, hoče dati kak drug dar za potrebe v vojski, in dal je polovico svojih dohodkov za celi čas vojske, in je verh tega še prosil, naj ga pošljejo v vojsko službo duhovno opravljat. — Da je bila taka ponudba hvaležno in veselo sprejeta, vsak lahko verjame. Gospod Perme je bil tudi od svoje mirne službe v Dinjanu na vojno ladijo sèm v Benetke poklican, potem pa so ga poslali v Dalmacijo, da opravlja na tamošnjih ladijah službo Božjo. — Tudi tukaj imamo letos hudo vročino; pravijo, da od leta 1834 ni bilo takošne; zdaj je sicer enmalo bolje, al vendar se še podnevi in ponoči pozná, da smo v pasjih dneh; vse hrepení po toliko potrebnem dežji. Izperva je letina dobro kazala, al velika suša je mnogim posestnikom skorej vse upanje požgala; sviloprejke so se slabo obnesle, in zdaj se že v več krajih grojzdna bolezen prikazuje. — Marsikteri mislijo, da pisarnice cesarskega brodovstva (Marine) bodo spet preseljene v Terst in v Polo; so nekteri, ki celó mislijo, da Beneško bode imelo svojega lastnega podkralja, in da v tukajšnih uradnijah ne bo nobenega inostranca, ampak da za naprej bodo tukaj povsod le Lahi deželsko službo opravljali; nekteri tukajšnih prebivavcov so si takih prenaredb tako svesti, da mislijo in govorijo, da mi „tedeschi“ bomo mogli svoje dela kmali kmali doveršiti, ker naš odhod bo začel se že 15. avgusta. — Iz tega se lahko spozná tukajšni laški duh; mesto je sicer mirno, in ljudstvo opravlja brez zaderžkov in pomot svoje vsakdanje opravila.

Iz Krope na Gorenskem 1. avgusta. Ni dolgo, ko smo brali v „Novicah“ od ognja v gojzdu, ki ga je zanetil nek posestnik, sečo napravljaje. Danes vam povem, da smo spet kaj velik strah imeli pred ognjem. Neki ogljar je prodal kopo oglja nekemu tukajšnemu fužinskemu deležniku, pa oglje, nevidoma še živo, je bilo koj v kolpern (Kohlhütte) spravljeno. Kar zapazijo fužinski delavci neko ogljarico (menda je vedila, da oglje v kolpernu gorí, pa se je bala povedati, ker je vedila, da ga je ona zanesla) okoli kolperna kaj hitro sèm ter tjè tekati. Viditi, da se iz kolperna močno kadí, zaženejo hrup, da gorí, in res je hipoma toliko ljudí privrelo, da so bili v stanu ogenj zadušiti in oglje razmetati. Lahko si je misliti, kakošen strah je mogel biti, ker je ravno ta kolpern v sredi drugih in le malo stopinj od fužine. Ko bi bil ogenj le nekoliko več moči dobil ali se ta nesreča ponoči primerila, bi bila v malo urah cela Kropa pepél. Hvala pa Bogu, da se je to podnevi zgodilo! Ker postava ukazuje, da oglje, ki je še le žgano, mora osem dni na kopi izmetano ostati, in se potem še le čisto mertvo in hladno sme v kolpern prenesti, smemo pričakovati, da bota ogljar in fužinski partnik v svarilo drugim skupila, kar postava predpisuje. Alojzi Globočnik.

Iz Višnje gore na Dolenskem 30. julija. J. P. — Ker vem drage „Novice“, da rade naznanite, kako se tù in tam letos letina obnaša, naj Vam tudi povem, kako je pri nas. Veseli smo res pričakovali obilne žetve in se veselili Božjega blagoslova, ker je perva spomlad vse dobro obetala. — Al predolgo deževanje v malem in velikem travnu kakor tudi v pervi polovici mesca rožnika, zdaj pa prevelika suša, nam je pervo veselo upanje zlo poderla. — Res, da se je še precej ozimine naželo, pa zernja je malo. Pri vsem tem nam je pa še červ na njivah in senožetih silno škodo naredil, in za to, kar zdaj na polji stojí, bo letina zlo slaba, ako nam Bog kmalo pohlevnega dežja ne pošlje. Žalostno je pa pri vsi ti nesreči še to, da naši kmetje dozdaj niso spoznali, da vse škode, ki jo červi delajo, so le hrošči (kebri). — Da bi pač naši kmetje, kakor ste nam že „Novice“ večkrat priporočale, v pravem času hrošče prav pridno pokončevali; gotovo bi se te uíme saj napol rešili! Kar mervo zadene, hvala Bogu! se je še nekaj nakosilo, al kakor se kaže, otave ali druge merve nam ne bo treba kositi. Suša in červ sta se sklenila nam ugonobiti vse travnike. Kaj bo nek ubog kmetič pozimi s svojo živinico počel! — Po naši dolenski cesti se tudi mnogo ranjenih vojakov na Horvaško vozi, in sicer samih Horvatov. Tudi se vidi sila veliko voznikov z vinom in cesarskim žitom, da jih na naši cesti že dolgo ni bilo toliko viditi. Pa, kakor slišimo, bo te vožnje kmali konec, ker je vojskini hrup potihnil. Zaslužil si je že res marsikdo lep košček kruha, akoravno je vse drago. — Ni davnej, kar je razsajala pri nas huda otročja bolezen: gerlo jih je začelo boleti, da niso mogli lahko požirati in silna vročina jih je kuhala; nekteremu je tudi celó vrat otekel, umerl pa vendar ni nobeden za to boleznijo pri nas. Komaj je ta potihnila, se je že druga ravno otrok, pa tudi drugih odrašenih lotila, — namreč griža (drizga); pobrala je že več otrok. Bog daj, da bi se kmali umirala, kjer iz te bolezni tudi druge še nevarniše izvirajo! —

Iz Kamnika 5. avg. Včeraj ob eni zjutraj je, previden s sv. zakramenti za umirajoče, v 68. letu svoje starosti tukaj mirno svoje življenje sklenil čast. pater Celestin Novak, vikar, Ex-Definitor, doslužen guardian in direktor glavne šole, najstarši ud reda sv. Frančiška krajnsko-horvaške provincije, rojen v Ljubljani 16. januarja 1792,

preoblečen v kuto 13. dec. 1810. Dasiravno je bilo rajnkega malo viditi med svetom, je štel vendar obilno prijatlov, in 27. dan p. m. (en teden pred smertjo) mu je bila nenadoma velika čast došla obiskanemu biti od presvitlega goriškega vélikega škofa in kneza dr. Andreja Golmajer-ja, našega metropolita; po smerti ga je ravno tako nepričakovana čast zadela, da so ga na prijazni Salmski griček pri Kamniku h večnemu pokoju spremili preč. ljubljanski prošt in generalvikar gosp. Anton Kos s obilo množico duhovnov in druzih ljudí. Brat rajnkega, Janez Novak, korar in vodja duhovnega semenišča v Ljubljani, se vsem duhovskim in svetnim gospodom in vsem Kamenčanom sploh, ki so bratu poslednjo ljubezen skazali, za to preserčno zahvali, in njegovo dušo pobožni molitvi znancom in prijatlom lepo priporoča.

Iz Ljubljane. Še zmiraj zdihujemo po dežji, zakaj suša nam bo vse poljske in vertne pridelke vzela; tudi ljudje zlo bolehajo za drisko in grižo. — Berž ko ne je ta silna vročina tudi nekoliko pripomogla k tisti grozni nesreči, ki se je v torek zvečer pripetila na dvorišču vojaške bolnišnice, da so štirji ljudje ko bi trenil žalostno smert storili. Iz Sela pod Ljubljano je prišel namreč pridni kmet Jerančič s svojima dvema sinoma po sekretno gnojnico za svoje polje; sekretna jama ni dosti čez 2 sežnja globoka, pa zlo ozka je, da se more le po lojtri noter. Stari oče gré doli zajemat gnojnico, — kar slišita sinova, kakor da bi bili oče z lojtre padli, potem pa ni ne glasú več; berž se poda stareji sin (tudi že oče 3 otrók) po lojtri doli gledat, kaj se je očetu primerilo, — al tudi tega ni nazaj; zdaj hití tudi tretji sin (že tudi oženjen) za njima, pa tudi on omolkne doli. V strahu kakošne posebne nesreče leté bližnji ljudje po nekega močnega hlapca, kteri se berž spravi po lojtri doli, pa za verv, ki so mu jo zavoljo varnosti dali, se je le deržal, pa se ž njo ni oklenil, — al tudi tega ni več nazaj! Vse zaporedoma je mahoma zadušil tisti zadušljivi sopar, kteri se v takih delj časa zapertih jamah, pa tudi v terdo zadelanih in zanemarjenih štirnah rada napravlja in se je v tej nesrečni, morebiti predolgo ne izkidani jami zavoljo letošnje vročine berž ko ne še bolj strupen napravil. Žalostna prigodba, kteri zlo podobna popisujejo današnje „Novice“ na pervi strani, nam pač spet očitno pričuje, da ni dosti, da je kmet le priden, — treba je, da je tudi v več rečéh poučen; — štiri merliči v malo minutah so le prežalosten dokaz tega! — V saboto je bilo v našem Latermanovem drevoredu pod milim nebom veselo gostovanje 4. batalijona našega domačega regimenta, kteri je iz Laškega domú prišel; za gosp. oficirje so bile mize napravljene z mnogimi jedili in vinom; tudi vsi drugi vojaki so bili gostovani z vinom, klobasami in kruhom. — Gospod prof. Terstenjak je prišel za par dni v Ljubljano.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Po cesarskem ukazu od 21. p. m. se ima vprihodnje v vseh vojaških rečéh tako ravnati, da se vojaštvo zboljša po potrebah sedanjega časa, pa se tudi na to gleda, da je treba z dnarjem varčno ravnati.

— Národna banka kaj pridno dela nove bankovce po 5 gold. Berž ko jih bo dosti napravila, jih bo začela izdajati. — Še ljubša kakor ta novíca nam je pa ta, da so po železnici 1. dan t. m. iz Kremnica pripeljali za 500,000 gld. kovanega srebernega dnarja, za 80,000 gold. pa krajcarjev.

— Vodstvo dunajsko-teržaške železnice je 4. dan t. m. razglasilo, da od 7. dneva t. m. se je začelo spet blago voziti po železnici med Dunajem in Terstom. Ker pa za zdaj ni še mogoče vsaki dan več kot dvakrat blaga nakladati, se bo za zdaj blago jemalo in oddajalo le na sledečih postajah ali štacijonih: na Dunaji, dunajskem Novem mestu, Mürzzuschlagu, Bruck-u, Gradcu, Marburg-u, Pelčanah, Celji, Zidanem mostu, Ljubljani, Nabrezini in Terstu. Na enem štacijonu more na en dan eden le 200 centov blaga na železnico dati, in kdor pred pride, bo tudi pred postrežen. Berž ko bo moč, se bo več takih postaj na znanje dalo.

— Poslednji teden je tukaj mlad človek, ki se je v jedi pregrešil, za pravo kolero umerl. — Tudi v lukah Hamburga, Altone in Rostoka se je kolera prikazala.

Iz Benetk. Čudna tatvina se je tù zgodila. Prejšni mesec je tukajšna zakladnica imela 200 sodov vina v Verono za cesarsko armado poslati; sodi se pošljejo na železnico in se ondi v magacine zložé. V tem času je došel nekemu oficirju ukaz, naj vzame 4 sodce za neko posebno potrebo; oficir preiše vino in najde, da med 4 sodci sta 2 z vodo napolnjena. Na to preiskavajo vse sodce, in večino njih so našli z vodo napolnjeno namesto vina; škoda se ceni na 20,000 gold. Sum te tatvine letí na 5 delavcov, ki so v teh magacinih delali; policija jih je že zgrabila.

Iz Tersta. Za deželnega poglavarja v Terstu in Primorskem je izvoljen baron Friderik Burger.

Iz Istre. „Časnik „Triest. Ztg.“ piše prečudno novico, da se v nekterih isterskih mestih naberajo podpisi za neko pismo, kterega namen je prositi cesarja, naj bi se Istra tudi vzela v laško zvezo. — Slovanska Istra v laški zvezi!!

Iz Horvaškega. Za bana horvaškega, višjega kapitana, poveljnega generala na Horvaškem in Slavonskem, guvernerja na Reki in višjega predsednika banske tabule v Zagrebu je fml. grof Janez Coronini-Cronberg izvoljen, — fml. Jožef Šokčević za governerja in poveljnega generala v Banatu in Serbski Vojvodini, fml. baron Lazar Mamula pa za governerja in poveljnega generala v Dalmacii.

Iz Ogerskega. Iz Budima. Glasovitega razbojnika Rozsa Sandor-ja, ki je bil zavolj svojih hudodelstev k smerti obsojen, od cesarja pa pomilosten na dvajset let v ječo, so te dni po železnici tirali v Kufstein na Tirole; pravijo, da je tako zlo bolehen na pljučah, da ne bo dolgo živel.

— Strašne hude vremena so letos na Ogerskem skor vsak dan. V Bolhásu je unidan pest debela toča vse polje pobila; hiše je tako razdelala, da so oddeleč viditi kakor da bi bili va-nje streljali; po tleh je bilo vse polno škerjancov, vrabcov, postojn in druzih malih in velikih tičev. Strela je že veliko požarov napravila tù in tam. V vasi Acsi je strela udarila v cerkev, da je večidel pogorela; pa tudi ni čuda, ker kmetje so po stari vraži, da ogenj po streli se ne dá z vodo, ampak le z mlekom ugasiti, privlekli sicer veliko mleka skupaj, pa ga je vendar premalo bilo za veliki ogenj.

— V Papi je 27. dan p. m. strašna toča vse nograde popolnoma pokončala, pa po toči je tako merzlo postalo, da se je dež premenil v sneg, in je snega za čevelj na debelo padlo, tako, da bi bili v pasjih dneh lahko sninec imeli; škode pa sneg ni nič napravil.

Iz Českega. „Praž. Nov.“ pišejo, da v okolici Kanadiški se je prikazala kobilicam podobna egiptovska nadloga: toliko bolh je namreč na polji, da v kratkem vse požró, kjer se prikažejo; to je še dobro, da je žival tako plašna, da berž odskočijo, ako jim človek blizo pride.

Iz Krakovega. „Čzas“ pripoveduje, da od 30. na 31. dan p. m. se je v Krakovi in okolici njeni tistih enodnevnih mušic, ki so v okolici cerkniški navadne, tolika sila prikazala, da je vse mergolelo.

Iz Serbije. Iz Belega grada 2. avgusta. V poslednjem zboru skupščine je bilo o zadevah minihov, njih samostanov in njih premoženja sklenjeno: 1. minihi ne smejo več beračiti; 2. dohodki samostanov ne smejo drugi biti kakor le ti, ki jim iz njih posestev in far dohajajo; 3. samostanske cerkve se morajo predelati v svetne cerkve; 4. nad

gospodarstvom samostanskega premoženja se bo ojstrejše čulo; 5. ker se je že večkrat primerilo, da mladi ljudje stopijo prezgodaj v samostan, to pa je zoper namen samostanov in tudi zoper cerkvene postave, imajo duhovne oblasti pazljivo čuti, da se vprihodnje kaj tacega več ne zgodí. — Temešv. časniku se piše, da stan kneza Miloša in njegove vlade čedalje težavniši prihaja; dežela ni zadovoljna z njegovo zoperustavno vlado, pa tudi v Carigradu ne.

Iz Černe gore. Na Cetinji so 11. dan p. m. knezovo hčerko z veliko slovesnostjo kerstili; čez 5000 ljudi se je udeležilo te svečanosti.

Iz Laškega. Kakor nam najnovejše novice naznanjajo, se je že dolgo pričakovani zbor avstrijanske, francozke in sardinske vlade v Zürich-u pretekli pondeljek, 8. dan t. m., začel; vsaka vlada je nadomestovana po svojem pooblastencu. Da je zbor ravno v Zürich-u in ne drugod, se godí Švajci v čast in hvalo, da v težavnem času vojske ni z nobeno stranjo potegnila, ampak je pošteno neutralna ostala. Če se ozremo na Laško in vidimo, kaj se tam godi, — in če prebiramo angležke časnike in slišimo, kaj se govorí o Villafranškem miru v deržavnem zboru in po časnikih, se pač ne bomo čudili, da vse radovedno pričakuje sklepe v Zürich-u. Da se zbor ni že poprej začel, se ugibuje marsikaj in med drugim se govori, da se avstrijanska in francozka vlada o nekterih važnih zadevah delj časa niste mogle zediniti, kakor, na priliko, zavolj posadke v Mantovi in Veroni, zavolj števila vojakov na Beneškem itd. Ker se je zbor začel, gré misliti, da ste avstrijanska in francozka vlada sedaj v vsem ene misli, in da berž ko ne, imajo tisti prav, kteri mislijo, da zbor v Zürich-u ne bo dolgo terpel, ampak da bode v dveh treh sejah končan. Veliko se tudi ugibuje: ali bo po tem zboru sledil občni zbor vseh velikih vlad? Eni terdijo, da bo, drugi da ne. Gotovo je, da ste angležka in rusovska vlada pisale te dni pruski, da ju je volja se udeležiti velikega zbora, ki ima uravnati laške zadeve, in naj se tudi ona (pruska) udeleži tega važnega posla. Pravijo, da cesar Napoleon želí občnega zbora, in da tudi avstrijanska vlada se mu ne zoperstavlja, ako se veliki zbor osnuje čisto le na podlago Zürichških sklepov. Iz vsega tega je očitno, da se bo še le po zboru v Zürich-u za gotovo zvedilo: ali bode véliki kongres ali ne. Če pogledamo, kaj se na Laškem godí, je pač očitno, da bodo tukajšne homatije še dosti sivih las naredile Napoleonu, stvarniku „laške zveze“. Toskanci in Modeneži se terdovratno branijo svojih poprejšnih vladarjev; ravno taka je v nekterih papeževih deželah (legacijah), in sliši se, da tiste oblastnije, ki so potegnile v teh deželah sedaj vladarstvo na-se, so sklenile zvezo za brambo med seboj, da sili hočejo zoperstaviti silo. Od ene strani se sliši, da cesar Napoleon noče nobeni deželi usiliti vladarja in da naj ljudstvo samo v očitnih volitvah izgovori svojo voljo; — od druge strani pa je že po Villafranški pogodbi oklicano, da vladarja Toskane in Modene se bota vernila v svoje deželi nazaj. Parma je obljubljena Sardincom, — cesarica francozka in še drugi pa se potegujejo za to, da tudi vojvodinja parmezanska nastopi spet svoj prestol. Kako se bojo tedaj vse te zmešnjave poravnale, še nobeden ne vé. Verh vsega tega se je sardinska vlada zapletla v nove zadrege z napolitansko. Ko so se namreč sardinske ladije unidan iz jadranskega morja domú gredé približale sicilijanskemu primorju in se ustavile poleg Palerma, je vstal silen hrup v tem mestu: vse je kričalo „Živi Viktor Emanuel“, in je razvijalo tribarvine bandera; na zadnje je vstal popolnoma punt, kterega je armada zadušila. Glavarji punta so bežali na ladije sardinske; napolitanska vlada je terjala puntarje nazaj, al sardinska jih ji noče izročiti. Kaj bo iz te nove zapletke, se ne vé. Čez vse to pa so začeli tudi Savojci rogoviliti; odcepiti se hočejo od Sardinskega in biti Francozi. Kako se bo ta novi klopčič izmotal, še tudi nihče ne vé. Napoleon bo imel s Sardinci še marsikaj opraviti. Tako na priliko je sardinski minister Dabormida francozkemu poslancu Reiset-u, kterega je parižka vlada v Toskano in Modeno nalaš poslala, da bi potolažil ljudstvo in ga pripravil na dohod odstavljenih vladarjev, resno odgovoril, da je sardinska vlada že storila, kar je mogla, in da več storiti ne more kakor to, da je poklicala iz teh dežel svoje komisarje nazaj; tistega dela pa, da bi ptuji vladi kašo pihala, to je, da bi pot gladila vladarjem, ki so bežali, se nikakor ne more udeležiti. — Iz Rima se sliši, da bo kardinal Antonelli, minister notranjih oprav, iz ministerstva stopil in da njegov naslednik bo Viala Prelâ, ki je nekdaj bil papežev poslanec na Dunaji; odstop kardinala Antonelli-a ima znamenje biti, da hoče sv. oče papež svobodnejšo vladijo upeljati v svojih deželah. Garibaldi, na kterega Lahi, kterim „zveza italijanska“ ni po volji, vse svoje upanje stavijo, in kteremu je unidan mesto Nizza — njegovo rojstno mesto — drag meč v spomin poklonilo, je še zmiraj bolan v Breščii.

Iz Nemškega. V Kassel-u je nagla smert fajmoštra K. Habicht-a vse osupnila. Pred nekimi tedni ga je rumena mesarska muha (zapljunkarica) v oko pičnila; oko berž hudo oteče, šen pritisne, in berž je bilo po fajmoštru. Zdravniki so preiskovali mertvo truplo in se prepričali, da je zavoljo tega upika umerl. Berž ko ne je muha poprej na kaki strupeni merhovini sedela in potem strup vcepila v oko in kri fajmoštrovo.

— Tudi na Nemškem dela toča in vihar veliko škodo; unidan je v okolici ene same vasí blizo Kassel-a toča pobila čez 200 gosí, ki so se pod milim nebom pasle. Tudi strela je ubila unidan 3 delavce, ki so ob hudi uri pod drevo na polji bežali Žalostno je, da ljudje po tolikih nesrečah še niso prepričani, da jim žuga velika nevarnost, ako ob hudi uri zavetja išejo pod drevesi.

Iz Francozkega. Iz Pariza. Slovesnost, ki se bo obhajala tukaj na praznik vélikega Šmarna, ki je sedanjim Francozom še poseben praznik zato, ker se je ta dan (15. avgusta 1769) rodil rajnki cesar Napoleon I., bo letos posebno velika. Mestna županija je ponudila prefektu dnarjev za te slovesnesti kolikor jih hoče. Pravijo, da na čélu 80,000 vojakov bo Napoleon obhajal slovesen vhod v Pariz. Ta dan se bo pervikrat odperl tudi nov most z imenom „Solferinski most“. Še celó minister nauka bo ta dan daroval nekaj, kar deržavni kasi sicer nobenih stroškov prizadjalo ne bo, pa se bo vendar dobro prileglo učencom francozkega cesarstva, — veleval je namreč, da vsi učenci imajo v spomin tega dneva za 8 dni več šolskih praznikov; njih jesenski šolski prazniki bojo tedaj letos namesto 8 tednov terpeli 9 tednov.

— Če je res, da zbor v Zürich-u bo terpel le malo dni, se utegne spolniti, kar francozki časniki pišejo, da s slovesnim vhodom v Pariz 15. dan t. m. bo „Mouiteur“ oklical sklep mirne sprave na Laškem.

— Kmetijam slaba poje; povsod manjka delavcov in še nikoli se niso tako drago plačevali kakor letos; v nekterih krajih se plačujejo po 5 do 6 fronkov na dan (1 frank je po našem 24 dobrih krajc.). Če mora vse pušo nositi, kdo bo pač polje obdeloval!

— Neki kemikar je znajdel neko apneno vodo, s ktero se poleti ulice škropijo in tako prijetno ohladijo, da človek v najhuji vročini kaj lahko sope.

Iz Turškega. Sultan je na potovanji svojem prišel v Salonike.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**